

И.Аарабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.20.618 диссертациялык кенештин эксперти педагогика илимдеринин доктору, профессор Аманбек Караповиц Наркозиевдин 13.00.01. – жалпы педагогика, педагогика жана билим берүүнүн тарыхы боюнча педагогика илимдеринин окумуштуулук даражасын инзденип алуу учун берилген Былыкова Махабат Максатовнанын “Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин билүү активдүүлүгүн онуктуруунун педагогикалык шарттары” деген темадагы диссертациясынын

КОРУТУНДУСУ

Эксперт, изденүүчү Былыкова Махабат Максатовна тарабынан берилген “Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин билүү активдүүлүгүн онуктуруунун педагогикалык шарттары” деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. **Диссертациялык кенешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.**

Былыкова Махабат Максатовна тарабынан даярдалып сунушталган кандидаттык диссертация И.Аарабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.20.618 диссертациялык кенештин профилине туура келет.

Иште 13.00.01. – жалпы педагогика, педагогика жана билим берүүнүн тарыхы адистигинин паспортуунун 6 жана 7 пункттарынын талаптарына толугу менен жооп берүүчү окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары түзүү керек экендигине байланыштуу изилдөөлөр жүргүзүлгөн.

2. **Иштин максаты** катары окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн

педагогикалык шарттарын иштеп чыгуу жана алардын натыйжалуугун эксперимент аркылуу текшерүү болуп саналат.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

1. Студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүнүн теориялык маанимаңызын жана алардын интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен өнүктүрүүдөгү ордун аныктоо.

2. Жогорку окуу жайда окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн моделин түзүү.

3. Жогорку окуу жайда интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өркүндөтүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо.

4. Жогорку окуу жайда интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын эксперимент аркылуу текшерүү.

Аталган милдеттер негизинен диссертациянын максатына туура келет жана аны ишке ашырууга ылайыкталган.

Коюлган милдеттерге жетүү үчүн изилдөө үч этапка бөлүнгөн, биринчи этапта изденүүчү философиялык, психолого-педагогикалык, методикалык адабияттардан студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн азыркы учурдагы абалына анализ жүргүзгөн. Экинчи этапта интерактивдүү окутуу усулдарын пайдаланып студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн теориялык моделин түзгөн. Үчүнчү этапта алынган педагогикалык шарттарды жана теориялык моделдин натыйжалуулугун текшерүүчү педагогикалык эксперимент жүрүзүлгөн.

Жогорку окуу жайда окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүү коюлган максат жана милдеттерге ылайык, изилдөөнүн методдордун комплекси колдонулган. Теориялык анализ жүргүзүү методдору – илимий булактарга

талдоо жүргүзүлүп, маданият түшүнүгүнө анализ, синтез жана аны калыптандырууга анализ жүргүзүлгөн. Эмпирикалык методдору - байкоо жүргүзүү, сурамжылоо, анкета алуу, баарлашуу, тестирлеөнү жана педагогикалык эксперимент жүргүзүлгөн. Түзүлгөн изилдөөнүн этаптары жана колдонулган изилдөөчү методдор коюлган максатка жетүүгө ыңгайлуу шарт түзгөн.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу

Жогорку педагогикалык билим берүү системасын өнүктүрүү биздин коомдун экономикалык жана социалдык турмушунун бардык тармактарын жаныртуунун татаал процессинин ажырагыс бөлүгү болуп саналат жана адамдын чыгармачыл жөндөмдерүнүн туруктуу өнүгүү дөнгөэлинен көз каранды.

Жогорку билим берүүнүн педагогикалык теориясында жана практикасында билим берүүнүн салттуу ыкмалары менен формалары учурдагы социалдык-экономикалык шарттарга дал келбестиги көп көйгөлөрдү жаратуда. Ушул тараптан караганда, бүгүнкү жогорку окуу жайдын окутуу процессин изилдөөнүн эң актуалдуу багыттарынын бири – студенттердин чыгармачылык таанып - билүү ишмердүүлүгүн өнүктүрүү зарылдыгы, булардан чыгармачылык демилге жана максаттуу көз карандысыздык талап кылышат. Учурдагы шарттарда студенттердин таанып - билүү ишмердүүлүгүн өнүктүрүү проблемасы өзгөчө актуалдуулукка ээ болууда жана көп кырдуу илимий изилдөөлөрдүн эң маанилүү багыты болуп саналат.

Жогоруда белгиленгендер каралып жаткан диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугун далилдеп турат. Демек, ушул көз караштан алганда изилденип жаткан “Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” аттуу темадагы диссертациялык изилдөө учурдун актуалдуу маселелерине багытталган деп айттууга болот.

3. Илимий натыйжалар

Иште жалпы педагогика илимдеринин өнүгүшү үчүн бир кыйла педагогика жана билим берүүнүн технологияларын өнүктүрүү боюнча мааниге ээ болгон төмөндөгүдөй илимий негизделген жаңы теориялык натыйжалар келтирилген:

3.1. Кыргызстандын билим берүү системасын өркүндөтүүнүн шарттарында “активдештируү”, “инсандын активдүүлүгү” жана ” таанып-билиүү активдүүлүгү” түшүнүктөрүнүн негизинде студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүнүн теориялык маани-маңызын жана аларды интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен өнүктүрүүдөгү орду аныкталип аны өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын аны ишке ашыруунун теориялык моделин иштелип чыккандыгында.

Педагогикалык эксперимент аркылуу студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүнүн интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен өнүктүрүүдөгү педагогикалык шарттарын, теориялык моделинин натыйжалуулугу текшерилип, практикалык сунуштардын берилгендигинде.

3.2. Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгүн негиздөө. Алынган натыйжалар илимий жактан терең талдоонун негизинде тастыкталган. Изилдөөдө сунушталган педагогикалык шарттар жана иштелип чыккан теориялык модели, окутуу технологияларынын натыйжалуулугу педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары менен тастыкталган. Изилдөөнүн жыйынтыктарынын ар кандай денгээлдеги жыйындарда, конференцияларда, семинарларда талкууланып жактырылган жана тиешелүү басылмаларда жарыяланып турган.

3.3. Иштин теориялык мааниси. Изилдөөнүн теориялык баалуулугу катары Кыргызстандагы ЖОЖдун студенттеринин таанып-билиүү активдүүлүгүнүн интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен өнүктүрүүнүн негизги багыттары боюнча анализ жүргүзүлгөнүн эсептөөгө болот.

Мындан тышкary чет элдик жана кыргыз окумуштууларынын илимий изилдөөлөрүнө таянуу менен студенттеринин таанып-билиүү активдүүлүгүнүн

өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары, ишке ашыруунун теориялык моделинин иштелип чыккандыгында. аныктамалары иликтенип, такталган

3.4. Квалификациялык белгилерге туура келиши. Изилдөөнүн квалификациялык белгилери биздин оюбузча төмөндөгү мүнөздөргө ээ: Диссертациянын жыйынтыктарынын мүнөзү: **1.1-** илимдин тиешелүү тармагы учун олутту мааниге ээ маселенин жаңы чечилиши; жыйынтыктарынын жаңылыгынын деңгээли: **2.1-** жыйынтыктары жаңы болуп эсептелинет; жыйынтыктарынын баалуулугу: **3.2-** жогору; темасынын пландуу изилдөөлөр менен байланышы: **4.1-** мамлекеттик программага же эл аралык изилдөөлөрдүн программасына кирет; прикладдык мааниге ээ болгон жыйынтыктарын пайдалануунун деңгээли: **5.2-** тармактар аралык деңгээлде; колдонмо мааниге ээ болгон жыйынтыктарын кенири пайдалануу боюнча сунуштар: **6.1-**кенири пайдаланууну талап кылат.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү изилдөөнүн натыйжасында алынган теориялык жоболорду жана жыйынтыктарды педагогикалык окуу жайлардын окуутуучулары, студенттери, мугалимдердин квалификациясын жогорулатуучу курсардын угуучулары, колдонсо болот. Изилдөөнүн жүрүшүндө аныкталган интерактивидүү методдорду, педагогикалык шарттарды, теориялык моделди ЖОЖдордун педагогикалык факультеттеринде студенттердин таанып-билиүү активдуулугүн өнүктүрүүгө колдонууга болот.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет. Автореферат кыргыз, орус, англий тилдеринде окшош резюмелерге ээ.

6. Айрым мүчүлүштүктөр: Изденүүчү М. М. Былыкованын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган “Окутуунун интерактивидүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдуулугүн өнүктүрүүнүн

педагогикалык шарттары” аттуу темадагы диссертациялык ишинде төмөнкүдөй ондолорду талап кылган **мүчүлүштүктөр** кездешет:

1. Изилдөөнүн актуалдуулугундагы карама-каршылыктарды тактоо зарыл, себеби изилдөөгө “өнүктүрүү” түшүнүгү кароого алынган.

2. Изилдөөдө интерактивдүү усулдарын пайдалануга көп көнүл бөлүнгөндүктөн жумуш 13.00.02 – билим берүүнүн теориясы жана методикасына жакын таризделнип калган.

3. Изилдөөнүн илимий жаңылыгын максатка жана милдеттерге карата тактоо керек.

4. Педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары болгону тек гана статистиклык маалыматтар менен чектелген, берилген натыйжалар кантит, кайдан алынгандыгын ачыктоо зарыл.

5. Экинчи баптын, экинчи параграфы «Окутуунун интерактивдүү методдорун пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн моделин ишке ашыруунун педагогикалык шарттары» деп аталга, бирок жумушта, моделдөө эмне экенин талдан жатып, ошол эле учурда «биз иштеп чыккан модель...66 бет» деп модель берилген -68 бет, кандайча алдагы компоненттер алынып түзүлгөнү белгисиз.

6. Дал ушул сыйктуу педагогикалык шарттарда алынган, төмөнкүлөр деп кана жазылган, бирок милдеттерде иштеп чыгуу, аныктоо, түзү деп берилген.

7. Сунуштар:

1. Экинчи бап: “Студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын изилдоонүн материалдары жана методологиясы” деп аталган, бирок изилдөөгө тиешелүү кайсыл методологияны колдонгону көрүнбөйт, тактоо керек.

2. Жумушта «усулдар» «методдор» «ыкмалар» деген түшүнүктөр пайдаланган, бирок алар өз ара жакшы айкалышпайт.

8. Сунуштамалар:

1. Диаграммалар баары сүрөттор деп берилген, ондоо керек, жана табицалар түзүлүшү зарыл.

2. 156 бет. Практикалык сунуштар берилген, бирок аларды сунуш катары практикада изилдөөнүн жыйынтыктарын кандай пайдаланса болорун көрсөтүш керек.

9. **Корутунду:** Эгерде жазылган жана айтылган **мүчүлүштүктөрдү** коргоого чейин ондоп түзөсө, М. М. Былыхованын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган “Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” аттуу темадагы изилдөөсү Кыргыз Республикасынын ЖАКтын кандидаттык даражаны изденип алуу үчүн жазылуучу диссертацияга коюлган талаптарга туура келет.

10. **Диссертациялык көнештин эксперти сунуш кылышынан документтерди** карап чыгып, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын караштуу педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) илимий даражасын изденип алуу боюнча Д 13.20.618 диссертациялык көнешине **13.00.01. – жалпы педагогика, педагогика жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча** педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген М. М. Былыхованын “Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” деген темадагы диссертациясын **алдын ала коргоого үчүн** кабыл алууну сунуш кылат.

Эксперт: педагогика илимдеринин докторы
профессор

Наркозиев А.К.

Эксперт А.К. Наркозиев
таскынаймын

Дисс. көнешин сүрөт. Р.А. Абдрахимов А.К.
С.Б. Абдрахимов

КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКАЙМАЙ
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ

И. Арабаев атындагы КМУнун жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы Д 13.20.618 диссертациялык кеңештин эксперти педагогика илимдеринин доктору, Зулуев Бекмурза Бекболотовичтин 13.00.01 – Жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы» адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Былыхова Махабат Максатовнанын «Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары » деген темадагы диссертациясына

ЭКСПЕРТИК БҮТҮМҮ

Изденүүчү Былыхова Махабат Максатовнанын «Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу темадагы диссертациясын жана авторефератын карал чыгыш, эксперт төмөнкүдөй бүтүмгө келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин шайкеш келиши. Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет. Ал камтыган Окутуунун интерактивдүү усулдары билим берүүнүн негизги аспекттери жана принциптерди аныктоо проблемасынын талаптары эсепке алынган. Иштин мазмуну 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы” адистигининин паспортуна жооп берет жана негизги натыйжалары окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнү калыптандыруу процессинде билим берүүнүн мүмкүнчүлүктөрүн, маңызы, маанисин аныктоо менен байланышкан.Студенттердин таанып- билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн модели жана педагогикалык шарттары аныкталган,алардын эффективдүүлүгү педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары менен тастыкталган.

2. Диссертациялык иштин максаты Педагогикалык дисциплиналарды окутуу процессинде интерактивдүү окутуунун усулдары менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүнүн шарттарын теориялык жактан негиздөө жана аларды практикага киргизүүнүн жолдорун иштеп чыгуу,иштелип чыккан сунуштардын натыйжалуулугун эксперимент аркылуу текшерүү..Изилдөөнүн алдында төрт милдет коюлган:

а)Студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүнүн теориялык маани-маңызын жана алардын интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен өнүктүрүүдөгү ордун аныктоо;

б) Жогорку окуу жайда окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн моделин түзүү;

в) Жогорку окуу жайда интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өркүндөтүүнүн педагогикалык шарттарын аныкттоо;

г) Жогорку окуу жайда окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнү эксперимент аркылуу текшерүү;

Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнү калыптандыруу боюнча педагогикалык эксперимент өткөрүү, жана тийиштүү практикалык сунуштарды иштеп чыгуу.

Изилдеөнүн объектиси-Студенттердин таанып-билүү ишмердүүлүгү, ал эми **изилдеөнүн предмети**- окутуу усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын изилдөө түзүп, диссертациянын максатына жана милдетине ылайык туура аныкталган.

Изилдеөнүн жүрүшүндө тийиштүү теориялык жана эмпирикалык, ошону менен бирге ырааттуу уюштурулган педагогикалык эксперимент усулдары колдонулган.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу.Диссертациянын темасы студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүүрүнүн педагогикалык шарттарын калыптандырууну жакшыртуу проблемасын изилдөөгө арналган жана соңку мезгилде студенттердин кесиптик даярдыгы заманбап билим берүүнүн актуалдуу маселелеринин катарына алардын кесиптик калыптануусунда аларга жардам берүү максатында окуучулардын жөндөмдерүн диагностикалоого жана калыптандырууга багытталган.Студенттердин таанып-билүү ишмердигин изилдөө, ошондой эле, инсандын жеке, чыгармачыл потенцияларын өнүктүрүү менен байланышкан ЖОЖдун жана өндүрүштүн алдында турган жаңы максаттык аныктоолорду ишке ашырууда тийиштүү салым кошорун шек санатпайт.

3. Илимий натыйжалар:

3.1. Иште педагогика илиминин мындан ары өнүктүрүү менен байланышкан төмөндөгүдөй натыйжалар алынган.Биринчи натыйжа, ЖОЖдо интерактивдүү окутуунун усулдарын пайдалануу менен окуу ишмердигинин вариативдик формаларын уюштуруу методикасы иштелип чыкты.Экинчи натыйжа, окутуу процессинде студенттердин билимин өзү уюштуруусунун усулдары, формалары жана деңгээлдери тууралуу жаңы педагогикалык билимдерди жайылтуу иштери каралып, ишке ашырылды.Учунчү натыйжа, ЖОЖдордун педагогикалык факультеттеринде студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өркүндөтүүнүн натыйжалуу методдору, жолдору жана каражаттары аныкталып, эксперимент аркылуу текшерилип, практикалык сунуштар берилген.Жогорудагы белгиленген натыйжалардын илимий жаңылыгы жетиштүү деп

баалоого татыктуу.

3.2. Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгү олуттуу теориялык жоболорго таянуу,¹⁶⁷ илимий булактарды окуп-үйрөнүү,анализдөө,аныктоочу жана кальштандыруучу педагогикалык эксперименттерди жүргүзүү,алынган эмпирикалык материалдарды математикалык-статистикалык ыкма менен мунөздөө,жалпылоо синтездөө ыкмаларын колдонгондууга менен бекемделет.

3.3. Иштин жетиштүү деңгээлдеги теориялык мааниси бар,анткени окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо тийиштүү илимий-педагогикалык көз карашты кальштандырууга олуттуу салым кошот.

3.4. Квалификациялык белгилерге туура келиши.Диссертациядагы материалдар студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүгө багытталган,алынган натыйжалар жетиштүү илимий жаңылыкка жана баалуулукка ээ.Диссертациялык жумуш Ош мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасынын 2003-2021 жылдарга карата ишелип чыккан тематикалык планынын алкагында аткарылган жана анын жыйынтыктары билим берүү тармагынын масштабында кенири колдонууга татыктуу.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү. М.Былыхованын диссертациясында алынган илимий натыйжалар окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүү,педагогдорун ишмердүүлүгүнө коюлган талаптардын жогорулашына, алардын функционалдык милдеттеринин көнчийине жана кесиптик компетенттүүлүктөрдүн өзгөрүүсүнө алыш келет.Илимий изилдөөлөрдүн негизинде изденүүчү тарабынан 15 макала жарыяланган.Патент алуу тийиштүү акт менен ишке киргизүү фактылары көрсөткөн фактылар берилген эмес.

Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү жетиштүү,аларды ЖОЖдордо жалпы билим берүүчү уюмдарга педагогдорду даярдоодо,социалдык педагогдор,мугалимдер,мектептин администрация мүчөлөрүнүн ишмердүүлүгүндө кенири колдонсо болот.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши. Автореферат диссертациянын мазмунуна, андагы теманын актуалдуулугунун негизделишине, изилдөөнүн проблемалуулугуна, максаты менен милдеттерине, илимий жаңылыгына, илимий-теориялык жана практикалык маанисинин аныкташына, коргоого коюлуучу негизги жоболорго, изденүүчүнүн жеке салымына, иштин натыйжаларынын тастыкташына, диссертациялык изилдөөнүн натыйжаларынын жарыяланышынын толуктуугуна, изилдөөнүн структурасына толугу менен дал келет. Автореферат кыргыз,

орус, английс тилдеринде окшош резюмелерге ээ.

6. Мүчүлүштүктор: Диссертацияда көрсөтүлгөн жетишкендиктер менен бирге айрым бир кемчиликтер орун алган:

- биринчи главанын биринчи бөлүгүндө интерактивдүү усулдары түшүнүгүн чечмелеп берүүгө аракет жасалып, адабий анализ кылышынан, бирок окумуштуу-илимпоздорду биринчи чет элдик, андан кийин орус окумуштууларын жана Ата Мекендик окумуштуулар деп ирети менен караса туура болмок;
- интерактивдүү окутуу усулу боюнча кеңири маалымат айтылбай калган(19бет);
- интерактивдүү окутуу усулуунун Кыргыз Республикасында жана чет мамлекеттерде өнүгүү этаптарын салыштырып(35,39-40беттер)талдоодо чет өлкөлөрдөгү алынып барылган иштер айтылып,өлкөбүздөгү иштер кенен айтылбай калган.;
- диссертацияда жана авторефератта эксперименттик изилдөөнүн диагностикалык көрсөткүчтөрү жана жыйынтыктоочу эксперименттин анализи студенттердин проценттик катышы менен берилип, сандык катышы берилбей калган;
- эксперименттик иштин жыйынтыгында алынган маалымат математикалык-статистикалык методунун жардамы менен иштелип чыкты деп көрсөтүлгөн (138-бет), бирок изилдөөнүн натыйжасында проценттик катышты гана көрсөтүү менен чектелген.
- иште студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн интерактивдүү методдорду пайдалануу аркылуу өнүктүрүүгө көбүрөөк маани берилип, студенттердин өз алдынча иштөө ишмердүүлүгү эске алынбай калган;
- айрым техникалык, грамматикалык, орфографиялык каталарга жол берилген.

7. Сунуштар: Жогорудагы көрсөтүлгөн айрым кемчиликтерди жоюу сунушталат.

8. Кабыл алуу боюнча рекомендация. Аткарылган иш кабыл алууга татыктуу жана алдын ала коргоого сунушталсын деп эсептейм.

9. Былыхова Махабат Максатовнанын «Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасы учун жазылган диссертациясы жеке аткарылып, толук аяктаган эмгек болуп эсептелет. Анын илимий жыйынтыктары жаңылыгы жана ынанымдуулугу менен айырмаланат. Автордун өздүк көз караштары, жоболордун берилиши логикасы, жыйынтыктар жана практикалык сунуштар объективдүү көрсөткүчтөргө таянат. Балтардын мазмуну, алынган натыйжалардын берилиши, тажрыйбалык-эксперименттин жүрүшүндө алынган далилдер илимий негизделген.

10. И. Арабаев атындагы КМУнун жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.20.618 диссертациялык кеңешине 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасы учун жазылган Былышкова Махабат Максатовнанын «Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу темадагы диссертациясын кабыл алууну сунуштайт.

п.и.д., профессор, ОшМПУнин ректору:

Зулуев Б.Б.

Б.Б. Зулуевдин койгон кол тамгасын тастыктайтам
ОшМПУнин кадрлар бөлүмүнүн башчысы:

Кадыралиева А.

И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окмуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча Д 13.20.618 диссертациялык кеңешинин эксперти п.и.к., профессор Т.Т. Иманалиевдин изденүүчү Былыхова Махабат Максатованын «Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу темадагы 13.00.01.-жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окмуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациялык ишине

КОРУТУНДУ

Изденүүчү Былыхова М.М. тарабынан даярдалган диссертацияны карап чыгып төмөнкүдөй корутундуга келдим:

1. Диссертациялык кеңештин диссертацияны коргоого кабыл алуу үкүгүнүн иштиндал келүүсү.

Көрсөтүлгөн кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине дал келет.

Иште, студенттердин кесиптик даярдыгы заманбап билим берүүнүн актуалдуу маселелеринин катарында, алардын кесиптик калыптануусунда, аларга жардам берүү максатында студенттердин жөндөмдөрүн диагностикалоого жана калыптандырууга багытталғаны, студенттердин таанып-билиү ишмердигин изилдөө, ошондой эле инсандын жеке, чыгармачыл потенцияларын өнүктүрүү менен байланышкан жана өндүрүштүн алдында турган жаңы максаттык аныктоолорду ишке ашыруунун зарылдыгы белгиленип 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигинин паспортуна толугу менен жооп берет.

2. Диссертацийнын максаты: окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын иштеп чыгуу жана алардын патыйжалуугун эксперимент аркылуу текшерүү (педагогикалык дисциплиналарды окутуу процессинде)

Коюлган максат томонку милдеттердин ишке ашуусу аркылуу жетишшилген:

1. Студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүнүн теориялык маани-маңызын жана алардын интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен өнүктүрүүдөгү оордун аныктоо.
2. Жогорку окуу жайларда интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн өнүктүрүүшүн методологиясын жана методдорун айкындоо.
3. Жогорку окуу жайда интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн оркундотуунүн педагогикалык шарттарын аныктоо.
4. Жогорку окуу жайда интерактивдүү окутуу усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын эксперимент абылуу текшерүү.

Изилдөөнүн объектиси катары студенттердин таанып-билиүү ишмердиги көрсөтүлгөн жана бул диссертациянын максатына жана милдеттерине дал келет.

Изилдөөнүн методдору диссертацияда коюлган милдеттерге дал келет. Алсак, 1-милдеттин алкагында теориялык анализ, синтез, тажрыйбаны жалпылаштыруу методдору, ал эми калган милдеттердин чегинде абстракциялоо, моделдөө, байкоо жургүзүү, сурамжылоо, праксиметрикалык усул, эксперимент, алынган материалды сандык жана сапаттык иштеп чыгуу сыйктуу методдор колдонулду.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Жогорку билим берүү системасын модернизациялоонун заманбап шартында жаңы муундун таанып-билиүү активдүүлүгүнө жана интелектуалдык муктаждыктарына карата талаптар есүүдө.

Кесиптерге болгон талаптардын өсүүсү студенттерди педагогика жана башка илимдер жаатында чыгармачылык-инновациялык ишмердикке алдын ала даярдоо маселесин өтө маанилүү экендигин көрсөтүп турат. Студенттердин кесиптик даярдыгы заманбап билим берүүнүн актуалдуу маселелеринин катарында, алардын кесиптик калыптануусунда, аларга жардам берүү максатында студенттердин жөндөмдөрүн диагностикалоого жана калыптандырууга багытталган.

Студенттердин таанып-билиүү ишмердигин изилдөө, ошондой эле инсандын жеке, чыгармачыл потенцияларын өнүктүрүү менен байланышкан жогорку окуу жайлардын жана өндүрүштүн алдында турган жаңы максаттык анытоолорду ишке ашыруу зарылдыгы менен да шартталган.

Бул максат, өз кезегинде, атаандаштык шартында жаңы муундун өз оордун табууга даярдыгын билдирген рыноктук мамилелердин муктаждыгынан келип чыгат. Атап айтканда, жогорку окуу жайларда окуп жаткан студенттердин таанып-билиүү ишмердигин изилдөө маселесинин актуалдуулугу социалдык маанилүүлүгү менен жана анын кесиптик калыптанууга тийгизген таасири менен аныкталип турат.

3. Диссертациянын илимий жыйынтыктары.

Диссертацияда педагогика илиминин өнүгүшү үчүн төмөндөгүдөй жаңы, илимий негизделген теориялык жыйынтыктар келтирилген:

3.1. ЖОЖ до интерактивдүү окутуунун усулдарын пайдалануу менен окуу ишмердигинин вариативдик формаларын уюштуруу методикасы иштелип чыкты.

3.2. Окуу процессинин максатын жана мазмунун калыптандырууга карата вариативдик мамилелер сунушталды.

3.3. Окуу материалдары студенттердин билиминин сапатына багытталды, окутуу процессинде студенттердин билиминин өзү уюштуруусунун усулдары, формалары жана деңгээлдери тууралуу жаңы педагогикалык билимдерди жайылтуу иштери каралып, ишке ашырылды.

3.4. Инсанды өнүктүрүүчү тилтеги жаңы табигый-тарыхий билим берүү системасынын технологиялык компоненттери аныкталды, изилдөөнүн журушундө алынган конкреттүү фактыларга таянуучу изилденип жаткан көрүнүштөр жана процесстер ар

кыл пландагы, ар тараптуу анализге алынды, изилдөөдө аныкталган натыйжалуу методдор, жолдор, каражаттары эксперименттен өткөрүлүп, практикага сунушталды.

3.5. Классификациялык белгилерге дал келүүсү: диссертациялык иш классификациялык белгилерге толугу менен дал келет.

4. Диссертацияда алынган жыйынтыктардын практикалык маанилүүлүгү.

- илимий изилдөө ишмердикте студенттердин таанып-билиүү активдүүлүгүнүн педагогикалык шарттары аныкталды;
- студенттердин таанып билүү активдүүлүгүн өркүндөтүүнүн абалын изилдөөнүн критерийлери аныкталды;
- педагогикалык шарттарды жогорку мектептин практикасына киргизүүнүн эффективдүүлүгү далилденди;
- изилдөө иштеринин негизинде студенттердин педагогикалык практикасы учүн программа түзүлүп, апробацияланды, иштелип чыккан материалдар жогорку мектепте болочок мугалимдерди даярдоо практикасында колдонулушу мүмкүн.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Автореферат диссертациянын мазмунуна негизинен дал келет, бирок, диссертацияда коюлган максатка жана 2-4 милдеттерге авторефераттагы максат, 2-4 милдеттер дал келбейт. Автореферат кыргыз, орус жана англий тилдеринде окшош резюмелерге ээ, бирок резюмедеги диссертациянын кыргызча, орусча темаларында кичине айырма бар.

6. Кемчиликтер.

Диссертациялык иште төмөнкү кемчиликтер оорун алган:

- диссертациянын текстинде шилтеме берилген кээ бир авторлор, документтер колдонулган адабияттардын тизмесинде жок. (Э.А.Болотов, К.Б.Биймырзаев, Н.К. Дюшеева, А.А. Исабеков, М. Кырбашева, Д.М. Ажыбаев, Т.Б. Бекболотов, Г.Жутанова-4,5 б., нормативдик документ-6 б., Н.П.Блонский – 13 б., Д.Г. Богоявленский, Н.А. Мечинская, Д.Б. Эльконин -13 б. ж.б.);
- тексте бир авторго шилтеме берилип, бирок эки адабият булагы көрсөтүлүп калган учурлар кездешет(Абдульханова-Славская [3,79] – 11 б., Е.И. Рогов [134,258], С.Л.Вигман [36, 77]-11 б., Л.В.Занков [61,34] -12 б. ж.б.) Тексте көрсөтүлгөн 181-сандагы жана ошондой эле интернет булактар колдонулган адабияттардын тизмесинде жок;
- диссертациялык иштин темасында түйүндүү сөздөрдүн бири «усулдар» бирок бул сөз тексте кээ бир жерде «усулдар», кээ бир жерде «методдор», кээ бир жерде «ыкмалар» деп берилип кеткен;
- изилдөөнүн илимий жаңылыгын, практикалык маанисин жана коргоого коюлуучу жоболорду изилдөөнүн милдеттерине ылайык түп тамырынан кайра карап, конкреттештируү керек;

- изилдөөнүн 2.2. параграфы «Окутуунун интерактивдүү методдорун пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн еркүндөтүүнүн моделин ишке ашыруунун педагогикалык шарттары» деген атальшта берилген, бирок, менин оюмча, биринчи кезекте студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүнүн моделин иштеп чыгып, экинчи кезекте, ал моделди ишке ашыруунун педагогикалык шарттарын ачыкташ керек эле. 1-сүрөттөгү модель (68 б.) аталган моделди чагылдыrbайт, түйүндүү сөз «интерактивдүү усулдарды пайдаланып» деп турат, ал усулдардын өзү кайда болуш керек?

Анын үстүнө, 109 бетте 2-бап боюнча корутундуунун 2-пунктунда «... алардын таанып-билиү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн модели иштелип чыкты» деп ырастап жатасыздар;

- текстин 112 б. изилдөөгө 2-3 курсун студенттери катышты деп берилген, бирок 113 б. 1-курстун студенттери изилденди деген карама-каршылык оорун алган;
- изилдөөнүн жалпы корутундусун коюлган милдеттерге ылайык жана практикалык сунуштарды толугу менен кайра иштеп чыгуу зарыл.

7. Сунуштар

Диссертациялык иштин сапатын мындан да жогорулатуу үчүн төмөнкүлөрдү сунуштайм:

- текстеги кээ бир оруса сөздөрдү мамлекеттик тилге толугураак которуу (мисалы: патриоттуулук, системдештирилген, структура, ситуация ж.б.);
- колдонулган адабияттардын тизмесин кайра библиограф менен карап чыгуу.

8. Бүтүм

Изденүүчү Былыхова Махабат Максатовна тарабынан жазылган «Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу темадагы диссертациялык иши толук кандуу аягына чыккан илимий эмгек болуп эсептелинет.

Эксперт Т.Иманалиев берилген ишти карап чыгып, М.М.Былыхованын «Окутуунун интерактивдүү усулдарын пайдалануу менен студенттердин таанып-билиү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу темадагы 13.00.01- жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окмуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациясын И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окмуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча Д 13.20.618 диссертациялык кенешинде кемчиликтери ондолгондон кийин коргоо үчүн кабыл алууну сунуштайт.

Эксперт *Т.Иманалиев* Т.Т. Иманалиев

Закерш первые *Т.Т. Иманалиев*

Эксперт *Т.Т. Иманалиев* *Кол* *таслаасын таслооттай-ең*
Фисе. көңешчилик ОК. Катысуб

АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
КЫРГЫЗСТАН ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. И. АРАБАЕВА
ОТДЕЛ КАДРОВ
ОТДЕЛ ТАМГАСЫНДАСТАКТАЙМАЙ
ПОДПИСЬ ЭКСПЕРТЮ
Ок-Роф